

*Ольга Миколаївна Демченко,
аспірантка кафедри загальної і соціальної
педагогіки та початкової освіти,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
вул. Репіна, 12, м. Ізмаїл, Україна*

КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО СФОРМОВАНOSTІ ВМІНЬ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У СТУДЕНТІВ ВНЗ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

У статті подано аналіз критеріїв сформованості умінь професійного спілкування іноземною мовою у студентів вищого навчального закладу морського транспорту. Визначено термінологію понять «критерій», «кваліфікація». Досліджено критерії фахового спілкування спеціалістів морського транспорту і розроблено їх класифікацію з врахуванням освітніх і професійних вимог.

Ключові слова: критерій, кваліфікація, професійне спілкування, фахівці морського транспорту.

Важливою проблемою професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема спеціалістів морського транспорту, є формування у них умінь професійного спілкування іноземною мовою, які посідають важливе місце в забезпеченні ними компетентної професійної діяльності. Саме знання англійської мови, визнаної міжнародними нормативними документами мовою спілкування на морі, стають обов'язковою вимогою для моряків, сприяючи їхньої мобільності і конкурентоздатності на ринку праці. Загальновідомо, що недостатній рівень володіння моряками іноземною мовою викликає високий ступінь невпевненості при виконанні ними службових обов'язків і є одним із чинників небезпеки на морі.

Згідно Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [3] та національної програми [11] моряк повинен володіти англійською мовою на рівні B2, тобто «незалежного користувача». Однак навіть у широкозастосовуваних у крїїнгових агенствах міжнародних тестах з англійської мови за професійним спрямуванням на цьому рівні перевіряються і оцінюються різні вміння і навички володіння англійською мовою, як-от: сформованість лексичних, фонетичних і граматичних рецептивних навичок; умінь читання професійної літератури; розвиток рецептивних умінь судноводіїв на базі текстів для професійного і повсякденного спілкування; рецепції і продукції, однак без визначення відповідних навичок спілкування.

Принадібно зазначимо, що проведений Ю. В. Петровською аналіз тестів довів, що, на жаль, «жоден з них не може встановити відповідність рівня комунікативної компетенції моряка міжнародному рівню володіння англійською мовою B2, оскільки під час розробки тестів не було враховано окремі показники їхньої якості, а також параметри їх оцінювання» [10, с. 175]. Саме тому в мовленнєвій підготовці майбутніх фахівців начальною є потреба визначення критеріального підходу щодо різнорівневої характеристики умінь спілкування.

Вивчення і аналіз наявного наукового фонду засвідчує про те, що деякі аспекти проблеми, пов'язаної з критеріальним підходом до визначення ступеня сформованості умінь професійного спілкування іноземною мовою нині досить активно аналізуються в дослідженнях з морської англійської мови

у різних контекстах. А саме: уточнення оптимального обсягу суто «морського» лексичного запасу англійської мови, яким має володіти компетентний фахівець (A. Glover, E. Johnson, D. Kalogjera, B. Pritchard, P. Strevens, P. Trenkner, F. Weeks та ін.); визначення ефективності професійно-орієнтованого спілкування (М. К. Добровольська, О. М. Левченко та ін.); з'ясування ступеня досягнення продуктивної мовленнєвої діяльності в говорінні і письмі (О. І. Літікова); забезпечення безпеки мореплавства (Н. В. Бородіна); формування комунікативної компетенції іноземної мови майбутніх фахівців морського флоту (С. В. Козак); визначення особливостей навчання англійської мови курсантів морських спеціальностей (В. Ф. Кудрявцева). Втім, ще й досі потребує більш повного розкриття такий аспект зазначеної проблеми, як критерії, за яких видається за можливе стверджувати про сформованість умінь фахового іншомовного спілкування у студентів морських вишів на рівні бакалаврату у світлі Манільських поправок до Міжнародної конвенції ПДНВ. До того ж, подібні критерії не виступали предметом системного дослідження. Відтак, метою статті є обґрунтування конструктивності критеріального підходу до визначення ступеня сформованості умінь професійного спілкування іноземною мовою у студентів вищого навчального закладу морського транспорту.

Насамперед зазначимо, що сформованість умінь професійного спілкування іноземною мовою розглядаємо як складову комплексу професійних знань, умінь і навичок, яка становить кінцеву мету процесу підготовки до професійної діяльності фахівців морського флоту на відповідному освітньо-кваліфікаційному рівні під час динамічного керованого навчально-виховного процесу у вищому морському навчальному закладі, спрямованому на оволодіння майбутніми фахівцями освітньо-кваліфікаційними характеристиками належного професійного спрямування (шляхом пізнавально-інструментальної сукупності дій викладача та курсантів).

При цьому вбачаємо підсумковий результат підготовки до майбутньої професійної діяльності в необхідному і достатньому рівні готовності особистості фахівця до виконання професійної ролі не лише в різних професійних умовах, а й у розрізі різних

фахових рівнів. На сучасному етапі актуальним є визначати результат навчання, зокрема професійного спілкування, як сукупність компетентностей, що виражають знання, розуміння, уміння, цінності, інші особистісні якості, які набув студент після завершення освітньої / навчальної програми або її окремого компонента. Результати навчання вбачаються в сукупності із критеріями їх оцінювання і визначають мінімальні вимоги до присвоєння кредитів, водночас як виставлення оцінок ґрунтується на зіставленні реальних навчальних досягнень студента із мінімальними вимогами. Було враховано зауваження дослідників про те, що реальні результати навчання відрізняються від навчальних цілей (очікуваних результатів) тим, що стосуються навчальних досягнень студента, тоді як цілі навчання є намірами викладача (запланованими результатами) [8].

Водночас підкреслимо, що підготовленість підтверджує державна атестація знань з переліку навчальних дисциплін з циклу професійної та практичної підготовки відповідного професійного спрямування і системи компетентностей, що визначені Кодексом з підготовки і дипломування моряків та несення вахти з Манільськими поправками 2010 року (для професійного спрямування «Судноводіння» розділи А-II/1, В-II/1, А-II/2 та В-II/2); кваліфікаційною характеристикою особи командного складу морського судна з «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 67. Водний транспорт»; «Галузевим стандартом вищої освіти України. Напрямок підготовки 6.070104 Морський та річковий транспорт» тощо.

Так, за результатами успішного виконання освітньої / навчальної програми вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем, наприклад, «бакалавр», вищим навчальним закладом випускникові присуджується академічна / освітня кваліфікація – ступінь бакалавра. А професійну кваліфікацію як офіційний результат процесу оцінювання й визнання він отримує, коли компетентний орган (наприклад, роботодавець або спільно з ними на основі професійних стандартів, вироблених у сфері праці) ухвалив, що особа досягла результатів навчання за заданими стандартами. За концепцією Міжнародної стандартної класифікації професій, кваліфікація характеризує здатність особи виконувати завдання і обов'язки певного виду діяльності, визначається рівнем і спеціалізацією освіти (формальної, неформальної, інформальної).

Сучасне розуміння кваліфікації як «втілення певної якості» (лат.) виходить за межі придатності для професійної діяльності та не обмежується її професійними ознаками. Рамки (як певне шкалювання) кваліфікацій передбачають принципіву їх вимірюваність (визначеність) і градацію. Для забезпечення цього кваліфікації описуються в термінах результатів навчання, останні, у свою чергу, виражаються через компетентності (реалізаційні здатності особи). Термін «кваліфікація» охоплює широке різноманіття результатів формального, неформального, інформального навчання як в освітній системі, так і поза нею.

Як відомо, Манільськими поправками до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) 1978 року, які набрали чинності для України з 1 січня 2011 р., визначено стандарти компетентності (СК), які повинні бути продемонстровані кандидатами на отримання та підтвердження дійсності професійних дипломів. Відповідність СК є однією з обов'язкових мінімальних вимог для дипломування, підготовки та кваліфікації. Здібності, зазначені в СК, згруповані на рівнях відповідальності: 1) управління - рівень відповідальності, пов'язаний з роботою на посаді капітана, старшого помічника капітана; 2) експлуатації — з роботою на посаді вахтового помічника капітана; 3) допоміжний — з виконанням встановлених завдань, обов'язків чи несенням відповідальності на морському судні під керівництвом особи, яка працює на рівні експлуатації чи управління [5]. Отже, вимоги до вмінь спілкування фахівців морського транспорту іноземною мовою у згорнутому вигляді можуть бути представлені певним чином (див. Таблиця 1).

Кваліфікаційними ж характеристиками до судноводіїв висувуються вимоги знати англійську мову морської специфіки в обсязі, необхідному для розуміння команд (матрос 1 і 2-го класу); англійську мову морської специфіки (старший помічник капітана); стандартні фрази ІМО спілкування на морі (SMCP); англійську мову усної та письмової форми (помічник капітана); англійську мову на рівні вільного володіння загальною тематикою, а також спеціальною морською й юридичною (помічник капітана з пасажирської частини) [2].

Як показує практика, виконання посадових обов'язків є головною темою співбесіди англійською мовою в крьюінгових агенствах. Отож, майбутні моряки мають показати вже при першому влаштуванні на плавальну практику знання загальної (навчання, навчальні і улюблені дисципліни, життя в гуртожитку, організація дозвілля, стосунки з друзями, вибір майбутньої професії тощо) та професійної (знання термінів з будови судна, обладнання палуби і машинного відділення, назви інструментів, опис видів робіт, що будуть виконуватися, майбутніх посадових обов'язків, тощо) англійської.

Змістове наповнення таблиці 1 дає підстави стверджувати принаймні про таке: якість умінь професійного спілкування іноземною мовою фахівців морського транспорту оцінюється, виходячи з певних критеріїв, з огляду на своєрідність професійних функцій. Так, до вахтових помічників капітана такими критеріями доцільно вважати, по-перше, необхідне і достатнє знання англійської мови, що дозволяє використовувати карти, інші навігаційні посібники, розуміти метеорологічну інформацію, повідомлення з безпеки, експлуатації судна, підтримувати зв'язок із суднами, береговими станціями, центрами СРС, виконувати обов'язки в багатомовному екіпажі (зокрема, здатність використовувати, розуміти Стандартний морський розмовник ІМО). При цьому під достатнім здебільшого науковці розуміють В2 (Просунутий) рівень незалежного користувача. Відтак, критеріальний підхід, який обирається, має враховувати орієнтири, що представлені у

навігаційних посібниках та повідомленнях англійської мови стосовно безпеки судна (тобто їх правильне тлумачення, вияв того зв'язку, що існує між ними, добре його розуміння) [7]. Подруге, особливої

актуальності набуває знання морської англійської мови в усній та письмовій формах, стандартних фраз ІМО спілкування на морі [2].

Таблиця 1

Вимоги до умінь спілкування фахівців морського транспорту іноземною мовою згідно з Манільськими поправками*

Сфера компетенції	Знання, розуміння та професійні навички	Методи демонстрації компетентності	Критерії для оцінки компетентності
Використання Стандартного морського розмовника ІМО та використання англійської мови у письмовій та усній формах	«Англійська мова» Достатнє знання англійської мови, що дозволяє особі командного складу використовувати карти та інші навігаційні посібники, розуміти метеорологічну інформацію та повідомлення стосовно безпеки та експлуатації судна, підтримувати зв'язок з іншими суднами, береговими станціями та центрами СРС, а також виконувати обов'язки особи командного складу екіпажу, члени якого розмовляють різними мовами, зокрема здатність використовувати та розуміти Стандартний морський розмовник ІМО (СМР ІМО).	Іспит та оцінка результатів практичного інструктажу.	Навігаційні посібники та повідомлення англійською мовою стосовно безпеки судна правильно тлумачаться або складаються. Зв'язок чіткий та добре розуміється.
* Специфікація мінімального стандарту компетентності для вахтових помічників капітана суден валовою місткістю 500 одиниць або більше. Функція: Судноводіння на рівні експлуатації.			

Вищезазначені вимоги до знань з іноземної мови, які опрацьовані дослідниками [1], дозволяють класифікувати базові критерії роботодавців щодо сформованості умінь професійного спілкування іноземною мовою на таких рівнях:

- низький: не вимагають володіння англійською мовою; самооцінювання рівня володіння англійською мовою за 5-ти бальною шкалою; вибір зпоміж «відмінний (вільний)», «добрий», «задовільний (середній)», «поганий» або «розширений» (Advanced), «проміжний» (Intermediate), «елементарний» (Elementary), «початковий» (Beginner);
- середній: співбесіда з англійської мови загально-спрямування і знання термінологічного мінімуму на рівні перекладу з державної мови; сумарна оцінка за результатами співбесіди з англійської мови загального чи професійного спрямування і тесту;
- високий: співбесіда і комп'ютерне тестування, спеціалізовані тести ISF Marlins English Language Test for Seafarers (слухання, загальне і практичне розуміння), CES і SETS (питання відповідно до рівнів ПДНВ). Для вахтових помічників капітана, наприклад, необхідні добре знання спеціальної морської термінології, МППСС-72, обов'язків, основного словника з устрою судна та безпеки, розробленого компанією, 80% комп'ютерний рівень Marlins і усна співбесіда (рівень Intermediate, коли випробовуваний бере

ініціативу на себе, розвиває думку, має відповідний словниковий запас, щоб ясно висловитись з загальних і професійних тем.

Зауважимо, що в основу дослідження покладено розуміння змістового наповнення поняття «критерій» як мірила, що складає підґрунтя для визначення оцінки предмета чи явища; ознаки, взятої за основу класифікацій [13, с. 196]. До того ж нами враховувалось, що в Національному освітньому глосарії під критеріями оцінювання розуміють (стосовно оцінювання виконання вимог освітніх / навчальних програм) описи того, що і на якому рівні має зробити студент для демонстрації досягнення результатів навчання [8]. Критерії можуть бути об'єктивними (відображати ознаки, що властиві досліджуваному предмету), містити в собі істотні ознаки, що постійно характеризують певний предмет/явище, і повторюватись [12, с. 179-180]. Доведено, що найчастіше у професійній педагогіці використовують суб'єктивні критерії (оцінки, судження, висновки, зроблені експертом) [4].

З огляду на вищезазначене, цілковито очевидно, що розробка і практичне застосування критеріїв є однією з важливих наукових проблем сьогодення. Особливо в контексті сучасного розуміння тієї істини, що «для кожної науки досить важливим є питання про критерії, якими можна керуватися при оцінці педагогічних процесів і явищ. Тільки при наявності таких критеріїв можна дійти висновку про бажані,

найкращі результати педагогічного впливу» [9, с. 24].

Вивчення і узагальнення наукового досвіду засвідчує, що в науково-педагогічній літературі професійно-орієнтоване іншомовне спілкування та іншомовна комунікативна компетенція майбутніх фахівців різних спеціальностей оцінюється за різноманітними критеріями: мотивація; точність мовлення; відповідність мовленнєвій ситуації; ступінь ефективності спілкування; здатність до комунікативного партнерства; правильність мовлення; темп мовлення; комунікативна доцільність використання мовних засобів оформлення мовлення; професійна спрямованість; прагматична адекватність; цілеспрямованість і логічність мовлення; ініціативність партнерів спілкування; реалізація комунікативних намірів та використання ключових слів; адресованість; різноманітність мовлення у відповідності до його виду; спонтанність; емоційність тощо [6].

Необхідно звернути увагу на те, що вміння професійного спілкування іноземною мовою у студентів морських вишів становлять собою комплексне новоутворення на основі базових умінь спілкування іноземною мовою, з якими в минулому випускник з загальною середньою освітою вступає до вишу. Наприклад, критеріями оцінювання знань на вступному іспиті (комп'ютерному тестуванні) з англійської мови, яке додатково застосовується в оцінюванні рівня володіння іноземною мовою абітурієнтами при вступі до Національного університету «Одеська морська академія», є результати відповідей на запитання, що відповідають елементарному, проміжному і середньому рівням складності.

Навчання з фахової іноземної мови у вишій школі відбувається безпосередньо згідно з типовою програмою з навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» для відповідної спеціальності. Саморефлексія набутого досвіду викладання цієї дисципліни засвідчує про те, що метою і призначенням такої програми зі спеціальності «Судноводіння» є виконання вимог до підготовки вахтового помічника капітана і отримання необхідних навичок у спілкуванні англійською мовою на борту судна і в змішаних екіпажах відповідно кодексу ПДНВ (STCW-78/95, таблиця А-II/1), освітньо-професійної програми і навчального плану підготовки бакалавра судноводіння. Програма також відповідає типовому курсу з англійської мови (ІМО Model course 3.17) і відображає рівень знань і умінь, які мають бути одержані внаслідок її виконання.

Зокрема, в результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати:

- професійну термінологію англійською мовою;
- зразки судового листування, телекси, абрєвіатури в радіотелефонії, картографії;
- стандартні морські комунікативні фрази згідно «Стандартним фразам ІМО для спілкування на морі» (SMCP);
- зразки конвенційної документації міжнародного та національного характеру.

Вміти:

- розуміти та користуватися необхідною у виконанні своїх безпосередніх обов'язків на судні на-

вігаційною інформацією (включно морськими картами, іншими навігаційними публікаціями, метеорологічною інформацією та будь-якого роду повідомленнями, що стосуються судової безпеки та експлуатації);

- спілкуватися з іншими суднами та береговими станціями. Активно користуватися стандартним морським навігаційним словником, який рекомендовано у новій редакції як «Стандартні фрази ІМО для спілкування на морі» (SMCP);
- спілкуватися на професійному вербальному рівні при виконанні обов'язків офіцерів у змішаному екіпажі, керуючись знаннями з Bridge Procedures Guide, ISM кодексу, конвенцій ІМО, іншими керівництвами і документацією;
- спілкуватися у повсякденних ситуаціях.

Відтак, йдеться про вагу сформованості цілої низки компетентностей. Спираючись на результати проведеної аналітичної роботи, до критеріїв з підготовки з англійської мови за професійним спрямуванням доцільно відносити такі вміння:

1. читати технічні тексти з метою використання одержаної інформації для виконання професійних обов'язків, встановлених стандартами конвенції ПДНВ;
2. коментувати окремі фрагменти прочитаного тексту;
3. використовувати лексико-граматичний матеріал для оформлення монологічного повідомлення в рамках вимог програми (12 - 15 речень);
4. продемонструвати мовні навички в одній із запропонованих ситуацій спілкування на вузькоспеціальну, загальноморську або повсякденну тему;
5. правильно, з погляду граматики, висловити свою думку, використовуючи основні правила, такі як вибір правильного часу, узгодження часів, тощо. Вищезазначене стосується і поточного контролю (оцінювання) протягом кожного аудиторного навчального заняття.

Основними є критеріями на підсумковому занятті щодо закріплення всього комплексу сформованих у певний (тематичний) період умінь і навичок правомірно вважати: а) вміння вести фронтальні бесіди і грати у рольові ігри; б) навички робити діалогічні і монологічні виступи за темою з використанням раніше вивченого матеріалу; в) вміння читання, аудіювання і обговорення текстів, що містять засвоєну лексику і граматичні явища.

Багаторічний досвід викладацької діяльності у вищому навчальному закладі морського транспорту засвідчує про таке: при перевірці навичок монологічного та діалогічного мовлення доцільно орієнтуватись, насамперед, на такі чотири критерії:

1. відповідність висловлюваних речень вивченій темі і ситуації;
2. вірність речень щодо вживання лексики та її організації з граматичних модулів мови;
3. кількість фраз у вислові;
4. різноманітність вживаних моделей речень, що забезпечують цілісність висловлення.

Зрозуміло, що для діалогічної мови вище зазначені критерії доповнюються умінням своїми репліками спонукати співрозмовника до висловлювання.

Загальновідомо, що в ході письмової контрольної роботи перевіряється здебільшого знання лексико-граматичного матеріалу, яким студенти повинні опанувати і практично використовувати.

Слід зауважити на тому, що євроінтеграційні процеси у вітчизняній вишій освіті зумовлюють використання в оцінюванні знань студентів за 4-бальною шкалою у системі ЄКТС під час підсумкового контролю таких загальних критеріїв:

- Оцінку «відмінно» / «А» в ЄКТС студент отримує, якщо виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили;
- Оцінку «добре»/ «В» в ЄКТС студент отримує, якщо вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна; «С» в ЄКТС студент отримує, якщо вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;
- Оцінку «задовільно»/ «D» в ЄКТС студент отримує, якщо відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих; «E» в ЄКТС студент отримує, якщо володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні;
- Оцінку «незадовільно»: «FX» в ЄКТС студент отримує, якщо володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; «F» в ЄКТС студент отримує, якщо володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Відзначимо, що для зарахування на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» (на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», «спеціаліст») оцінювання умінь спілкування іноземною мовою відбувається з урахуванням ще й наступних критеріїв: шляхом комп'ютерного тестування відповіді на 30 питань за фахом, що відповідають професійним темам, які вивчалися студентом протягом чотирьох років в процесі вивчення дисциплін «Англійська мова. Загальний курс», «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» та «Ділова англійська мова». При цьому всі завдання для кожної теми ідентичні. Вступнику пропонується з чотирьох варіан-

тів відповіді (А, В, С, D) вибрати єдину вірну відповідь. Для складання іспиту вступнику необхідно набрати не менш 25 відсотків із загального рейтингу питань. Відповіді на питання оцінюються за п'ятибальною шкалою: оцінка «незадовільно» студент отримує набравши від 0 до 24%, «задовільно» – від 25 до 49 %, «добре» – від 50 до 74 % і «відмінно» – від 75 до 100 %.

Отже, виходячи з багатокомпонентності, різноманітності вказаних вище наявних вимог до умінь професійного спілкування іноземною мовою і враховуючи результати досліджень щодо категоріального апарату іншомовної комунікативної компетенції для майбутніх журналістів Л. Є. Нагорнюка, вважаємо цілком вмотивованою таку сукупність критеріїв сформованості умінь професійного спілкування іноземною мовою у студентів вищого навчального закладу морського транспорту:

1. Мотиваційний критерій, показниками якого є усвідомлення потреби в уміннях фахового спілкування іноземною мовою; наявність у майбутнього фахівця морського транспорту соціальних установок та ціннісних орієнтирів на продовження вдосконалення іншомовної комунікативної компетенції.
2. Критерій лексико-граматичної правильності охоплює знання, вміння і навички в основних видах мовленнєвої діяльності (рецепція, продукція, інтеракція та медіація у письмовій і усній формі). Його показниками є: розуміння текстів різнобічної тематики і різних стилів, сформованість умінь виділяти основне чи деталі, узагальнювати почуте чи прочитане; граматична і стилістична правильність мовлення у письмовій і усній формі.
3. Професійний критерій з такими показниками: знання структури і особливостей ведення професійного діалогу; знання норм ділового листування; сформованість умінь відбирати з різних джерел інформацію, необхідну для розв'язання практичних задач; сформованість умінь конструювати власні висловлювання щодо фактів, понять, наукових концепцій.
4. Соціокультурний критерій, до показників якого належать: розуміння і використання у мовленні фразеологічних зворотів, лінгвокраїнознавчих реалій та безеквівалентної лексики; сформованість умінь інтерпретувати і описувати факти іншомовної культури; знання культури іншомовного мовлення (усного і письмового).
5. Стратегічний критерій, серед провідних показників якого є такі: сформованість умінь визначати ціль спілкування, оцінювати його результати і планувати його тактику; сформованість умінь підтримувати контакт з співбесідниками та долати комунікативні невдачі.
6. Критерій комунікабельності, інтегральним показником якого є психологічна здатність до спілкування.

Отже, зазначений критеріальний підхід дозволяє комплексно вивчати феноменологію умінь спілкуватися професійною іноземною мовою студентів ВНЗ морського транспорту. Логічною перспективою по-

дальших наукових розвідок вважаємо поглиблення наукових уявлень про рівневу характеристику умілості професійного спілкування з метою розробки моделі формуючого впливу навчально-виховного

процесу на компетентне професійне спілкування іноземною мовою студентів морських вишів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демченко О. Базові критерії роботодавців щодо сформованості вмінь професійного спілкування іноземною мовою у фахівців морського транспорту / О. Демченко // Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 16 жовтня 2014 р., Умань. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2014. – С. 87-91.
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 67. Водний транспорт – Українське законодавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_6m/pg_gcsexo/index.htm
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання д-р пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003 – 273 с.
4. Курлянд З.Н., Шевченко Н.А. Педагогічні здібності як чинник формування обдарованості дітей / З.Н. Курлянд, Н.А. Шевченко // Зб. “Розвиток здібностей”. – Одеса : ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 1998. – С. 18-23.
5. МАНІЛЬСЬКІ ПОПРАВКИ до додатка до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) 1978 року. МАНІЛЬСЬКІ ПОПРАВКИ до Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896_052
6. Нагорнюк Л.Є. Критерії сформованості іншомовної комунікативної компетенції майбутнього журналіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/np/pdf/83.pdf>
7. Національна рамка кваліфікацій. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>
8. Національний освітній глосарій: вища освіта / Авт.-уклад. : І. І. Бабин, Я.Я. Болубаш, А.А. Гармаш й ін.; за ред. Д.В. Табачника і В.Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 100 с.
9. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О.В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : “К.І.С.”, 2004. – 112 с.
10. Петровська Ю.В. Недоліки та перспективи сучасних тестів з англійської мови для судноводіїв / Ю.В. Петровська // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – 2011. – № 18. – С. 174- 180.
11. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнко та інш. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
12. Сидоренко В., Малихін А. Професійна компетентність як критерій професійного становлення майбутнього педагога / В. Сидоренко, А. Малихін // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2009. – № 1. – С. 179-184.
13. Український радянський енциклопедичний словник: В 3-х т. // Редкол.: А.В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. – 2-ге вид. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1987. – Т. 2. – 736 с.

*Ольга Николаевна Демченко,
аспирантка кафедри общей и социальной
педагогики и начального образования,
Измаильский государственный гуманитарный университет,
ул. Репина, 12, г. Измаил, Украина*

КРИТЕРИАЛЬНЫЙ ПОДХОД К СФОРМИРОВАННОСТИ УМЕНИЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ У СТУДЕНТОВ ВУЗОВ МОРСКОГО ТРАНСПОРТА

В статье особое внимание уделяется проблеме подготовки будущих специалистов морского транспорта, формированию у них умений профессионального общения на иностранном языке, занимающих достаточно важное место в обеспечении компетентной профессиональной деятельности. Именно знание английского языка, признанного международными нормативными документами языком общения на море, становится обязательным требованием для моряков, способствуя их мобильности и конкурентоспособности на рынке труда.

С критериальным подходом связаны уточнение оптимального объема чисто «морского» лексического запаса английского языка компетентного специалиста, определение эффективности профессионально-ориентированного общения, выяснение степени достижения продуктивной речевой деятельности в говорении и письме, обеспечение безопасности мореплавания, формирование коммуникативной компетенции иностранного языка будущих специалистов морского флота и определение особенностей обучения английскому языку курсантов морских специальностей. Критерии, свидетельствующие о сформированности умений профессионального иноязычного общения у студентов морских вузов на уровне бакалаврата в свете Манильских поправок к Международной конвенции ПДНВ, требуют более полного раскрытия.

Целью статьи является обоснование конструктивности критериального подхода к определению степени сформированности умений профессионального общения на иностранном языке у студентов высшего учебного заведения морского транспорта.

Автор акцентирует на оценивании качества умений профессионального общения на иностранном языке специалистов морского транспорта исходя из определенных критериев, учитывая своеобразие профессиональных функций. Например, для вахтенных помощников капитана это необходимое и достаточное знание английского языка для использования карт, других навигационных пособий; понимания метеорологической информации, сообщений по безопасности, эксплуатации судна; поддержания связи с судами, береговыми станциями и исполнения обязанностей в многоязычном экипаже. Под достаточным в основном понимают B2 (Продвинутый) уровень независимого пользователя. Критериальный подход должен учитывать ориентиры, представленные в навигационных пособиях и сообщениях на английском языке относительно безопасности судна (их правильное толкование, проявление и хорошее понимание существующей между ними связи). Особую актуальность приобретает знание морского английского языка в устной и письменной форме, стандартных фраз ИМО общения на море.

В основе исследования находятся понятия «критерий» как мерило, что составляет базу для определения оценки предмета или явления, признака, взятого за основу классификаций, и «квалификация» как «воплощение определенного качества». Для обеспечения измеряемости и градации квалификация охватывает широкое многообразие результатов формального, неформального, информального обучения как в образовательной системе, так и вне ее и описывается в терминах результатов обучения, которые выражаются через компетентности (реализационные способности лица).

С учетом образовательных и профессиональных требований в статье исследованы критерии профессионального общения специалистов морского транспорта, классифицированы на низком, среднем и высоком уровнях базовые критерии работодателей о сформированности умений профессионального общения на иностранном языке и признаны полностью обоснованными мотивационный, профессиональный, социокультурный, стратегический критерии, критерии лексико-грамматической правильности и коммуникативности.

Ключевые слова: критерий, квалификация, профессиональное общение, специалисты морского транспорта.

Olga Demchenko,
post-graduate student at the Department of General and Social
Pedagogy and Primary Education,
Izmail State University of Humanities,
12, Repin Str., Izmail, Ukraine

CRITERION APPROACH TO THE FORMATION OF MARITIME TRANSPORT UNIVERSITIES STUDENTS' PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS IN A FOREIGN LANGUAGE

Special attention is paid to the training problem of future specialists in the sphere of maritime transport, formation of their professional communication skills in using a foreign language in the article, the designated skills playing a great role in obtaining competence within their professional sphere. It is the knowledge of the English language, recognized by international regulatory documents as the language of communication at sea, that becomes a mandatory requirement for seafarers, contributing to their mobility and competitiveness at the labour market.

The specification of the optimal amount of the purely "marine" English language vocabulary of a competent specialist, the determination of professionally-oriented communication effectiveness, extent clarification of achievement of the productive speech activities in speaking and writing, assurance of safety navigation at sea, formation of foreign language communicative competence of the future maritime fleet specialists as well as determination of the characteristics of the English language training targeted for the cadets of maritime specialities are associated with the criteria-based approach. The criteria indicating the maritime transport universities students' formation of professional communication skills in a foreign language at the bachelor level in the light of Manila amendments to the International STCW Convention require more complete designation.

The aim of the article is substantiation of the constructive criteria-based approach to the determination of the formation degree of professional communication skills by means of a foreign language demonstrated by the students of maritime transport higher educational institution. The author focuses on the evaluation of skills quality demonstrated by the maritime transport specialists in professional communication by means of a foreign language on the basis of certain criteria, taking into consideration the diversity of professional functions. For example, for officers in charge of a navigational watch they are the necessary and sufficient knowledge of English to use charts and other nautical publications, to understand meteorological information and messages concerning ship's safety and operation, to communicate with other ships, coast stations and to perform the officer's duties in a multilingual crew. Under sufficient they basically mean B2 (Advanced) level of independent user. The criteria-based approach should consider the guidelines presented in nautical publications and messages in English regarding the safety of the ship (their correct interpretation, manifestation and good understanding of the links between them). The knowledge of Maritime English in oral and written forms alongside with the IMO (International Maritime Organization) Standard Marine Communication Phrases obtains particular relevance.

The concepts of “criterion” as a measure which is the basis for determining evaluation of an object or phenomenon, a characteristic taken as the foundation of the classifications, and “qualification” as “the embodiment of a certain quality” are the basic ones within the study. To ensure measurability and gradation, qualification comprises a wide variety of results of formal, non-formal, informal learning both in the educational system and beyond it and is described in terms of learning outcomes which are expressed through competences (person’s realizable abilities).

Taking into account educational and professional requirements, the criteria of professional communication of marine transport specialists are examined in the article; the basic criteria initiated by employers on formation of professional communication skills in a foreign language are classified to correspond to the low, medium and high levels; the motivational, professional, socio-cultural, strategic criteria, the criteria for lexical and grammatical correctness as well as communicative skills are proved to be fully grounded.

Key words: criterion, qualification, professional communication, maritime transport specialists.

Подано до редакції: 22.03.2016 р.

Рекомендовано до друку: 6.04.2016 р.

*Рецензенти: к.пед.н., доцент В. Я. Желясков,
д.пед.н., професор А. М. Богуш*
